

Balázs István*

Városok és Egyetemek.

A 2024. október 10-11 közt Villányban tartott „Város az Egyetemért, Egyetem a Városért” konferencián¹ Pécs városa és a Pécsi Tudomány Egyetem sokszínű és összetett kapcsolatáról számos igen érdekes előadás hangzott el.

A nem pécsi illetőségű résztvevők ezekhez inkább általánosabb érdekű korreferátumokkal szóltak hozzá.

A magam részéről én azt tekintetem át, hogy vajon a város-egyetem kapcsolata témának milyen nemzetközi szakirodalma van és abból milyen következtetéseket lehet levonni, ezek egyike- másika tükröződött e a pécsi tapasztalatok körében?

Ezek közül csupán egy provokatívnak és egyben vitaindítónak szánt megállapítást emelnék ki, mely szerint a városok és az egyetemek kapcsolata nem minden veszélytől mentes.²

Talán nem tűnik érdektelennek bepillantani abba, hogy melyek lehetnek ezek a problémás területek még akkor is, ha az emelkedett hangvételű és igen minőségi előadások közt Villányban ilyeneket nem nagyon hoztak fel.

Rövid hozzászólásomban reményemet fejeztem ki, hogy ez azért van, mert a valóságban is ilyen jók a kapcsolatok, de ha így is van, megelőzendő esetleges későbbi problémákat, vagy átvenni máshonnan jó gyakorlatokat, az áttekintés hasznos lehet.

1. A városnak van egyeteme, vagy az egyetemnek városa?

A szakirodalmi betekintés előtt célszerű rögzíteni azt, hogy bár a témakör tárgya évszázados és effektív kapcsolatok sokaságát foglalja magába, de ehhez képest az egyes városok és egyetemük kapcsolatán túlmutató, általánosítható megállapításokat tartalmazó releváns szakirodalom relatívan szűknek minősíthető.

Ebből a szempontból kiemelhető egy nagyobb szabású, a szakirodalmat feldolgozó munka 2014-ből³ és egy ennél szűkebb, elsősorban a francia viszonyokat tükröző feldolgozás.⁴

Távolról sem állítom azt, hogy ezekkel ki is merül a témakör feldolgozása, de terjedelmi okokból e munka keretében erre van lehetőség.

---

* Egyetemi tanár, DE ÁJK Közigazgatási jogi Tanszék,

¹ A Jövő Közigazgatásáért Alapítvány és a PTE ÁJK által, a VCA-KP-1202464-001680 pályázat keretében szervezett rendezvény,

² Virginie Fauvel / Localtis; Villes et universités : des liaisons dangereuses,

<https://www.banquedesterritoires.fr/villes-et-universites-des-liaisons-dangereuses>, 2024.10.15

³ Shields, R. (2014). Villes et universités. *Espaces et Sociétés, L'UNIVERSITÉ: RETOUR À LA VILLE* (4)(159), 167–171. <http://hdl.handle.net/20.500.12708/157837>

⁴ Lásd 2. sz. jegyzet!

Az egyik alapkérdés, ami a különböző munkákban megjelenik az az, hogy vajon a városnak van egyeteme, vagy az egyetem mögött áll mindig egy város?

A kérdés nem jogi értelemben érthető, hiszen az viszonylag ritkán fordul elő, hogy az alapító és fenntartó egy város lett volna, inkább az, hogy ki adja a márkanevet a másiknak.

Ebből a szempontból igen nagy a különbség az USA és az európai egyetemek közt, ez utóbbiaknál ugyanis csak kivételes az, amikor az elnevezésben nem jelenik meg a székhely város neve.

A helyzet közigazgatási értelemben is sokat változott az elmúlt évszázadok alatt, hiszen Európában a középkortól alakuló egyetemek infrastruktúrája egészen a XX. század második feléig a székhely település közigazgatási határain belül volt. Ezt követően kerültek ki a modern Campus-ok a külterületekre és kaptak olyan autonómiát, mely bizonyos területenkívüliséget is biztosított számukra.

A nagyvárosok fejlődése azonban az 1980-as évek végére kiterjesztette a közigazgatási határokat és lassan beolvastotta az addig külterületi Campus-okat is.

Ez utóbbi folyamat napjainkban is zajlik a maga összes problémájának fokozásával.

A körbeépített Campus-ok integrációja a városi infrastruktúrába, de társadalmi értelemben sem egyszerű dolog.

Általában a város-egyetem kapcsolatban a dominancia attól függ, hogy mekkora a város nagysága. A metropolok esetében biztosan nem beszélhetünk egyenlőségről, mivel a nagyváros gazdasági potenciálja lényegesen meghaladja az egyetemét.

Ugyanakkor a középvárosok esetében ha valamilyen nyomós ok alapján az alapító ilyen nagyságrendű települést választ már más a helyzet, a város egyetemi várossá válása egyértelműen motorjává válik a fejlődésnek.

Mindkét esetben vannak azonban további szereplők is a kapcsolatrendszerben, így a területi önkormányzatok (megye, régió stb.), illetve maga a központi államigazgatás, mely az esetek többségében az alapító, de legalább is a finanszírozó a felsőoktatási intézmények esetében.

Erre a viszonyrendszerre utal az egyik forrás, miszerint erre az a jellemző, hogy „Szeretlek, én sem!”⁵

A szellemes mondás nyilvánvalóan arra a sokrétű és esetenként eltérő érdekeken alapuló kapcsolatrendszerre utal, mely az említett szereplők közt az egyetemi felsőoktatási és kutatási alaptervekenység és a kapcsolódó gazdasági, kulturális és társadalmi kapcsolatok terén jelen van.⁶ A formális logika alapján természetes egységet, sőt szövetséget jelent a székhely város, a területi önkormányzatok és az állami szervek kapcsolata, de aprópénzre váltva mégis problémás lehet. Az eltérő feladatkörökből ugyanis eltérő érdekek fakadhatnak, melyek érvényesítési eszközei, módszerei is mások.

A legtöbb esetben a város képvisellete az egyetemi tanácsokban bár biztosított, de formális, az operatív működésben alig van jelen.

---

⁵ Virginie Fauvel im. 3. old.

⁶ Bár a bevezetőben említésre került, hogy a Villányi konferencián a város és az egyetem kapcsolatának kevésbé sikeres aspektusairól nem nagyon esett szó, de azért a helyi gazdasággal kapcsolatos előadásban, de a civilkapcsolatok felvázolásánál is kitapinthatók voltak egyesek, melyek megegyeznek a nemzetközi trendekkel.

A következőkben egy nagyobb kört (USA, Európa) átfogó vizsgálat eredményeiből mutatunk egy problématerképet és megoldásukra néhány jó gyakorlatot.

2. Válogatás a város és az egyetem kapcsolatáról szóló szakirodalomból.⁷

Érdekes módon a város-egyetem kapcsolatát elemző szakirodalom máig szegényes, ám a 2008 és 2014 közti időszakban örvendetesen gyarapodott

Az ekkor született, zömében szerkesztett kötetek megállapításairól, következtetéseiről készült összefoglaló⁸ kiváló alkalmat teremt a betekintésre, illetve bizonyos szembesítésekre az azóta eltelt egy évtized változó folyamataival.

A megállapítások abból indulnak ki, hogy az ezredforduló utáni első évtizedig a város-egyetem témakörben született munkák elsősorban egy városhoz, vagy felsőoktatási intézményhez kötődő történeti jellegűek voltak.⁹ Ezt követően, tán a pénzügyi-gazdasági világválság leküzdését célzó törekvések hatására a város, a régió és az egyetem kapcsolatrendszerének felmérése és továbbfejlesztésére irányuló javaslatok kerültek napirendre.

Az elmúlt évtizedek során a „tudományos parkok és innovációs központok” létrehozása és közös működtetése vált az egyik legfelkapottabb témává.

Az Egyesült Királyságban¹⁰ ennek eredményeként az egyetemek már nem izolált részei a városnak és agglomerációjának, hanem ezer szállal kötődnek egymáshoz, társadalmi, gazdasági, kulturális egységet alkotnak, igaz kevésbé formalizált módon. Hasonló a helyzet a felhozott holland, finn és német példákkal is, míg az USA-ban az egyetemi klinikák városi integrációja a jó példa, de a kulturális élet számos területén (színház, múzeum stb.) is számottevő eredmények vannak. Mindezek pedig a kisserződés rendszerén keresztül valósul meg.

Ugyanakkor komoly feszültségek is keletkeztek olyan jelenségek kapcsán, mint a „studentifikáció”, mely a városok egyes kerületeinek a diákok általi „megszállását” jelenti, feltornászva ezzel a lakásbérletek piacát, valamint egy egészen más kulturális közeget teremtve. Ennek része a diákok helyenként túlbujánzó politikai militánsizmusa és annak hatása a közrendre, közbiztonságra.

Európa vonatkozásában érdekes fejtegetés az, hogy az EU által túlhajszolt neoliberais felfogás az innovációs javak és más közszolgáltatások „kommerszialisálódását” támogatta,

---

⁷ A válogatás főként Shields im. 158-171 old. alapján főként a következő forrásokat érinti: John Goddard et Paul Vallance, (sous la dir. de), *the university and the city*, new York, Routledge, 2013, 232 pages.

Roberta Capello, Agnieszka Olechnicka et Grzegorz Gorzelak, *universities, cities and Regions*, new York, Routledge, 2012, 400 pages.
Patrizia Ingallina (sous la dir. de), *universités et enjeux territoriaux. une comparaison internationale de l'économie de la connaissance*, Presses universitaires du septentrion, coll. « environnement et société » 2012, 320 pages.

⁸ Shields im. 158-171.

⁹ Ilyen évfordulóhoz kötött ünnepi tanulmányokkal találkozhattunk Pécs, Szeged és Debrecen vonatkozásában is.

¹⁰ Goddard et Vallance im.

mely még tovább árnyalta a város- régió- egyetem kapcsolatokat, nem kevés konfliktust teremtve és újratermelve.

Ebben a vonatkozásban meghatározó az egyetemről származó innováció hatása a helyi társadalomra és gazdaságra. Optimális esetben ezek alkalmazása beruházásokhoz és munkahelyteremtéshez vezet akkor, ha ennek helyben meg vannak a feltételei, forrásai. Más esetekben viszont az innováció eredményeit felhasználni képes végzett egyetemi hallgatók és oktatók elvándorolnak más településekre. A mai világban az új technikai és szellemi vívmányok hasznosítására a fizikai távolságok nem okoznak gondot, azok oda vándorolnak, ahol a legjobb feltételek kínálóznak, tehát az egyetemeknek székhelyt adó városok konkurens helyzetben vannak, melyek konfliktusokat okozhatnak a város-egyetem kapcsolatrendszerben.

A városi érdekek nyilván a helyben született értékek és eredmények ottani hasznosítását diktálnák, viszont ennek feltételei megteremtésében nem mindenhol tudnak részt venni.

Az egyetemek oldaláról pedig érthető az a törekvés, hogy kiadásaik fedezetéhez minél szélesebb körben tudjanak támogatást szerezni és kevésbé játszanak lokálpatrióta szempontok ezekben a választásokban.

Ahogy ez már korábban említésre került, a város-egyetem kapcsolatrendszerben már megkerülhetetlen a területi szemlélet a régiók, vagy a nagyvárosi agglomerációk szintjén.

Ez összekapcsolódik a területfejlesztés intézményrendszerével és eszközeivel, ami az EU országokon belül még tovább bonyolódik a kohéziós alapok problematikája miatt.

Az egyetemek szerepe a területfejlesztésben felértékelődött és szemléleti változáson esett át. A tradicionális egyetemi szerepkörök, melyek a kísérletezés (kutatás és fejlesztés) köré összpontosult, mára a gyakorlati hasznosítás felé fordult.

Ez szükségképpen „piacosítja” az egyetemi szerepköröket (pl. egészségipar, innovációs központ stb.), ami az együttműködés mellérendeltségi pozícióját a piaci verseny és konkurencia felé viheti el.

Az egyes országokat érintő tanulmányokból¹¹ viszont az is kitűnik, hogy az eltérő társadalmi, gazdasági, kulturális környezet és tradíciók miatt, igen nehéz általánosítható megállapításokat tenni, vagy éppen ilyen tendenciákat beazonosítani.

Ezen felül nyilván más a helyzet a fővárosok és a nagyvárosok, valamint a területükön működő, esetleg több, egymással is versenyhelyzetben lévő egyetemek és a város kapcsolatának a viszonya a kisebb városokéhoz képest.

Ez utóbbiak esetében inkább jellemző a szorosabb partneri viszony és a helyi közéletbe történő integráció, mint a nagyok esetében. Ezeknél ugyanis a nagyvárosi szint túl messze van, az esetleges kerület, vagy városnegyed pedig túl kicsi ahhoz, hogy egyenlő pozícióból alakítsa e kapcsolatot.

Ezt a viszonyrendszert még tovább árnyalja az, hogy minden egyetemnek a karai vonatkozásaiban is meg van az elismertséget hozó fő profilja, mely jellege- a gazdasághoz való viszonyának szorosabb, vagy tágabb kapcsolatától függően- felerősíthet bizonyos érdekkonfliktusokat, vagy éppen moderáló tényezőként hathat.

---

¹¹ Shields im. 171.

A kihívások azonban mindkét esetben azonosak lehetnek, nevezetesen az egyetemi érdekkörök városhatárokon túli egyre fokozódó kiterjedése a globalizáció jegyében.

Az egyetemeken végzett oktató és kutató munka egyre inkább nemzetközivé kénytelen válni, ráadásul ezt segítő, támogató pályázati programok, lehetőségek adódnak, melyekbe már nagyon nehezen integrálhatók a székhelyvárosok elvárásai, érdekei.

3. Konklúziók.

A villányi konferencia, de a feldolgozott nemzetközi szakirodalom is abból indul ki, hogy a város és egyetem kapcsolatrendszerében a természetes monopóliumokhoz hasonló „természetes együttműködő partnerség” áll fenn.

Aztán közelebbről vizsgálva a helyzetet, esetenként akár olyan következtetésre is lehet jutni, ami már idézésre került, hogy ez ambivalens; „szeretlek, én sem.”

Szerencsére ez itt Pécs esetében így nem merült fel, de a kapcsolatrendszert ismertető előadások sorában azért lehetett hiányosságokat is érzékelni.

Önmagában is dicséretes viszont a konferencia megrendezése, mely új utat nyithat az egyetem és város kapcsolatrendszerének megújításában. Erre már csak azért is szükség van, mert láthattuk azt a megváltozott környezetet a nemzetközi összehasonlításban is, mely folyamatos alkalmazkodást igényel.

A változó körülmények tehát változtatást igényelnek, melynek első lépése a helyzet felmérése, megismerése, majd a kölcsönös előnyök mentén a valós együttműködés kialakítása.

A „természetes partnerség” elvét tehát fel kell adni, mert különben üres frázis marad, valódi tartalom nélkül, melyekre eredmények sem épülhetnek.

Az is biztos, hogy a helyi megközelítést ki kell bővíteni a területi szemlélettel, hiszen egy-egy tudományegyetemi vonzáskörzet messze meghaladja a székhely települést.

Mint a témakört tárgyaló konferencia résztvevőjének, nem csupán az érdeklődését váltotta ki ez a téma, hanem a reményét is arra, hogy a kapcsolatrendszert fejlesztő munka nem fejeződött be ezzel, hanem most kezdődött.

Felhasznált irodalom.

- Capello, Roberta , Olechnicka, Agnieszka et Gorzelak, Grzegorz; Universities, Cities and Regions, New York, Routledge, 2012, 400 p.
- Goddard ,John et Vallance ,Paul; (sous la dir. de), the university and the city, new York, Routledge, 2013,
- Ingallina, Patrizia (sous la dir. de), Universités et enjeux territoriaux. unecomparaison internationale de l'économie de la connaissance, Presses universitaires du septentrion, coll. « environnement et société » 2012,
-
- Shields, R. (2014). Villes et universités. *Espaces et Sociétés, L'UNIVERSITÉ: RETOUR À LA VILLE (4)*(159), 167–171. <http://hdl.handle.net/20.500.12708/157837>
- Virginie Fauvel / Localtis; Villes et universités : des liaisons dangereuses, <https://www.banquedesterritoires.fr/villes-et-universites-des-liaisons-dangereuses>,

